

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen heeft op 5 september 2022 **de heer Van der Knoop** als getuige gehoord.

Voorzitter: Van der Lee

Griffier: Israel

Aanwezige leden van de commissie: Van der Graaf, Kat, Kathmann, Kwint, Kuik, Van der Lee, en Tielen.

Aanvang 15.28 uur.

De **voorzitter**:

Aan de orde is het verhoor van de heer Van der Knoop. Ik verzoek de griffier om hem binnen te geleiden.

(De griffier geleidt de getuige naar zijn plaats in de Enquêtezaal.)

De **voorzitter**:

Welkom, meneer Van der Knoop, hier bij de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

60 jaar aardgaswinning heeft Nederland veel gebracht, maar kent zeker voor gedupeerden ook schaduwkanten. De commissie onderzoekt hoe deze schaduwkanten hebben geleid tot het besluit om de aardgaswinning in Groningen te stoppen. Wij willen ook weten hoe de publieke en private hebben samengewerkt bij de winning en hoe de besluitvorming op cruciale momenten is verlopen. Wij onderzoeken de aardbevingen en de ontwikkeling van kennis daarover, de afhandeling van schade veroorzaakt door de bevingen en het proces van het versterken van gebouwen in Groningen.

U bent lange tijd voorzitter geweest van de Groninger Bodem Beweging. U wordt hier gehoord als getuige. Dat betekent dat u zo dadelijk onder ede komt te staan en de waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. Ik verzoek u daarom te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de heer Van der Knoop de belofte af.)

De **voorzitter**:

Dan staat u nu onder ede. U mag weer gaan zitten.

Het verhoor met u wordt afgenomen door de leden Kat en Kathmann, en mogelijk heeft mevrouw Van der Graaf wat later in het verhoor ook nog een enkele vraag aan u.

De heer **Van der Knoop**:

Oké.

De **voorzitter**:

Dan gaan we beginnen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Meneer Van der Knoop, u was in 2009 een van de oprichters van de Groninger Bodem Beweging en van 2009 tot 2021 vicevoorzitter. U bent dus al lang actief betrokken bij de gevolgen van de aardgaswinning.

De heer **Van der Knoop**:

Sorry, u zei van 2009 tot 2021?

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja.

De heer **Van der Knoop**:

Nee, van 2009 tot 2012 voorzitter, 2013-2014 vicevoorzitter en daarna weer voorzitter.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ik had "vice" tussen haakjes moeten plaatsen. We hebben van de Groninger Bodem Beweging al veel stukken mogen ontvangen, waaronder een uitvoerig overzicht van 90 pagina's aan gebeurtenissen. Ook hebben we van u een overzicht ontvangen van wat u ziet als de 24 beleidsfouten. Die heeft u ons op persoonlijke titel toegestuurd. Dank daarvoor, want dat maakt het voor ons mogelijk om dit verhoor te beperken tot een aantal hoofdpunten en een aantal onderwerpen waar u, vanuit de Groninger Bodem Beweging, direct bij betrokken bent.

We willen eerst een aantal vragen stellen over de Groninger Bodem Beweging zelf, want het doel van de Groninger Bodem Beweging luidt: "Het opkomen voor de belangen van mensen die directe of indirecte schade

hebben door de gaswinning in het Groninger gasveld". Welke ontwikkeling maakte de omvang van de Bodem Beweging door?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, toen we begonnen waren we ongeveer met 100, 200 leden en dat bleef heel lang zo. We kregen de bevolking dus niet erg enthousiast om lid te worden van de GBB. We kregen commentaar in de sfeer van: "Het heeft toch geen nut; ze zijn veel te machtig. Je doet er toch niks aan". Pas na de beving van Huizinge stroomden de leden uiteraard toe. Toen zag men in dat het wel degelijk van belang was om op te komen voor de mensen in Groningen. Toen in 2013 ook nog bekend werd dat de bevingen weleens zwaarder zouden kunnen worden, is het aantal leden zo'n beetje verdubbeld. Ik meen dat wij ergens in 2016 op 4.000 leden zaten.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus van enkele honderden naar 4.000 leden.

De heer **Van der Knoop**:

Ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

Kunt u ons een beeld schetsen van een gemiddeld lid, hoe moeilijk dat ook is?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, een beetje wel. De gemiddelde leeftijd is rond de 65, 66. Gemiddeld genomen zijn het veelal wat oudere mensen en zijn ze bijna allemaal woningeigenaren; eigenlijk zonder uitzondering.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat zijn de belangrijkste initiatieven die de GBB neemt in uw bestuursperiode?

De heer **Van der Knoop**:

Poeh, dat is nogal wat. De belangrijkste initiatieven? We zijn een proces gestart tegen de NAM, een strafproces. We hebben beroep aangetekend tegen de besluiten van minister Kamp, later ook van minister Wiebes. Wij hebben een aantal Wob-verzoeken ingediend. Het eerste was naar aanleiding van de onderzoeken die Kamp had laten uitvoeren, naar de achtergronden daarvan. Het tweede was gericht op de HRA-methodiek. Daar wilden we het

fijne van weten. Verder hebben we natuurlijk veel acties gevoerd. We hebben een vijftal demonstraties gehouden in Groningen, die in aantal steeds verder toenamen. Dat gebeurde overigens in samenwerking met veel andere partijen, dus wij waren niet de enige die dit deed, maar we namen wel steeds het initiatief. Verder hebben we natuurlijk een grote rol gespeeld in het voorzien van de leden en andere bewoners van informatie. We gaven ook een krant uit, met een oplage van 125.000. Die verscheen drie à vier keer per jaar. Dat was ongeveer vanaf 2015. Elke maand kwam er een nieuwsbrief, waarin mensen uitgebreid geïnformeerd werden over de ontwikkelingen. Verder heb ik natuurlijk veel overlegd aan de verschillende overlegtafels. We hebben steeds de belangen van de mensen op tafel gelegd. Kijk, de enige macht die wij hebben of hadden, is informatiemacht. Meer hadden we eigenlijk niet. Ons doel was het dus om steeds op tafel te leggen hoe het staat met de mensen en wat hun problemen zijn in verband met de gaswinning, en om uit te leggen hoe het zit. Op die manier behartigden we de belangen van de mensen bij de verschillende bestuurders.

Mevrouw **Kat** (D66):

Is die inhoudelijke focus in de loop der tijd veranderd?

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Je kunt zeggen dat de focus voor Huizinge enkel op schade was gericht. Ik denk dat je kunt zeggen dat er helemaal geen oog was voor veiligheid of onveiligheid. De meeste mensen hadden niet het gevoel dat ze door die bevingen in een onveilig huis kwamen te zitten. Uitzonderingen daargelaten, hoor: we hebben nooit een totaaloverzicht van alle mensen gehad. We weten ook dat al in 2010 veel mensen bezig waren met procederen tegen de NAM, maar daar hebben we geen overzicht van. Maar het ging voornamelijk om schade.

Mevrouw **Kat** (D66):

Het ging voornamelijk om schade, zegt u. Was dat dan ook waar u de belangenbehartiging op richtte, op de woningeigenaren die te maken hadden met schade? Of was het breder? U vertelde net over de oplage van de krant, waarmee u waarschijnlijk 125.000 bewoners bereikte. Waar lag primair de focus op?

De heer **Van der Knoop**:

De focus lag denk ik op het aandacht creëren in de media. Via de media

komt het dan wel in Den Haag terecht en bij de bestuurders, maar daar lag de focus op.

Mevrouw **Kat** (D66):

U bedoelt dat u met media-aandacht opkwam voor de belangen van die woningeigenaren? Of was het breder, de inwoners van Groningen?

De heer **Van der Knoop**:

Beide. Ik zei u net al: de enige macht die je als burger in zo'n situatie hebt, is de informatiemacht. Dus je weet wat voor problemen de mensen allemaal hebben, en die informatie moet je trachten over te brengen naar de besluitnemers in Den Haag. Dat was het doel. De media was daar natuurlijk een heel goed middel voor, want Den Haag is gevoelig voor wat er allemaal in de media staat. Die krant, en ook de nieuwsbrieven, gingen weer naar de achterban toe, om die goed te kunnen informeren.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja. U had het net over schade. Wat waren de ervaringen van gedupeerden met schade? Verschilden die enorm van elkaar?

De heer **Van der Knoop**:

Ja, dat kun je wel zeggen. Heel veel mensen hebben er weinig last van gehad. Dat is ook nu nog zo. Veel mensen die bijvoorbeeld in de stad Groningen wonen hebben weinig problemen. Een aparte categorie zijn de huurders. Die hebben natuurlijk best weleens last van schadeherstel et cetera. Ook als hun woning gesloopt moet worden, hebben ze daar best wel een probleem mee, maar als eigenaar van een woning is dat toch een andere situatie. Er zijn dus enorme verschillen tussen de bewoners als het gaat om de problemen die zij ervaren.

Mevrouw **Kat** (D66):

En wat was binnen uw ledenbestand de grootste groep? Waren dat de mensen met weinig schade of met heel veel schade of complexe schade?

De heer **Van der Knoop**:

Daar hebben we niet zo'n overzicht van gehad. Ik weet wel -- zo voelden wij het tenminste -- dat de mensen die lid werden van de Groninger Bodem Beweging solidair waren. Dus ook al had je zelf wellicht weinig schade en weinig problemen, je was wel solidair met de mensen die dat wél hadden.

Mevrouw **Kat** (D66):

Bestaat er weleens verschil van inzicht binnen het bestuur over wiens belangen nou behartigd moesten worden?

De heer **Van der Knoop**:

Nee. Dat is eigenlijk wel het grappige, nou ja, grappige ... Het is helemaal niet zo grappig natuurlijk. Er is eigenlijk altijd weinig verschil van inzicht geweest over hoe we het moesten aanpakken. Wat moeten we doen om het belang van de burger te behartigen? Daar is eigenlijk nooit ruzie of spanning over geweest. Het ging weleens over de manier waarop, maar inhoudelijk was er steeds overeenstemming over welke informatie we waar moesten brengen. Dan gingen we natuurlijk ook weleens naar Den Haag, om te praten met Kamerleden. Dus er was weinig spanning, ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dank.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Op 11 september 2015 doen de advocaten Gerard Spong en Emile van Reydt namens de GBB aangifte tegen de NAM, haar bestuurders én feitelijk leidinggevenden. De aangifte ziet op het "opzettelijk veroorzaken van levensgevaar". Wat was de aanleiding van deze aangifte?

De heer **Van der Knoop**:

De hele concrete aanleiding was dat wij een signaal kregen van een rechter in Amsterdam, die tegen ons zei: dit moet je gaan doen, want op zo'n manier heb je een kans om toch iets te bereiken in de sfeer van iets tegenhouden of iets bevechten.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Bedoelde hij met "dit is wat je moet gaan doen" eigenlijk een soort actie? U zei net al: we wilden dingen in de media krijgen, zodat het bij bestuurders in Den Haag belandde. Of was het: dit moet je gaan doen, want dan kan je iets bereiken, want er wordt opzettelijk levensgevaar veroorzaakt?

De heer **Van der Knoop**:

Inhoudelijk gezien was dat natuurlijk ook zo: er werd levensgevaar veroorzaakt; er moeten iets van 10.0000 huizen versterkt of gesloopt worden vanwege dat levensgevaar. Dat was toen nog niet zo bekend trouwens, maar dat het onveilig was, was zeker. Deze man zei: dit moet je

gaan doen, want dit maakt een kans. Via dat instrument kun je het doen en laten van de NAM tot onrechtmatige daad laten verklaren. En dan heb je een instrument in handen om bijvoorbeeld compensatie te krijgen of de gaswinning lager te krijgen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En had u nou een beeld van de impact die dit op NAM, Shell en Exxon had?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, daar hadden we niet zo veel illusie over. We dachten: zij zullen dit wel zien als een "poging tot". Maar we dachten niet dat ze daar echt bang van zouden worden. Hooguit dat ze in hun imago zouden worden aangetast, maar we hadden niet echt de illusie dat ze daar wakker van lagen.

Bovendien, de advocaten van de NAM bleken in staat te zijn om het af te bakenen tot concrete claimanten in dat proces, en dus niet breed voor alle burgers die dan in levensgevaar terechtkwamen. Enkel dus de mensen die mede aangifte deden werden dus onderzocht, en de rest niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De zaak loopt nog. Het hof is van mening dat één van de in het dossier opgenomen schaderapporten aanwijzingen bevat dat de bewoners mogelijk in levensgevaar waren als gevolg van de door bevingen ontstane schade. Wat vindt u van die recente beslissing van het hof op 17 mei 2022 dat het Openbaar Ministerie nog verder onderzoek moet doen?

De heer **Van der Knoop**:

Ik was zwaar teleurgesteld, maar ik was al teleurgesteld dat ze het afbakenden tot die zeven of acht huishoudens die mede aangifte hebben gedaan. Want hoe juridisch wil je het krijgen? Er zijn duizenden mensen in levensgevaar en het wordt afgebakend tot zes die toevallig aangifte hebben gedaan. Dat is belachelijk. Daarover was ik dus al zwaar teleurgesteld. Verder zijn die acht huishoudens onderzocht, waarbij het gerechtshof bij eentje erover twijfelde of er sprake was van levensgevaar. Bij die andere hebben ze categorisch gezegd: daar was geen sprake van levensgevaar. Wij vonden dat natuurlijk zeer teleurstellend. Alleen, je kunt hooguit zeggen: ze gaan nog door. Ik weet dat de GBB momenteel bezig is om meer mensen opnieuw aangifte te laten doen en dat spoor te laten volgen, waardoor je er dus meer dan één krijgt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U gaf het al aan: tot nu toe zijn eigenlijk alle aangiftes, zowel van belangenverenigingen als van individuele bewoners, zonder uitzondering geseponneerd. Om hoeveel aangiftes gaat het nu in totaal?

De heer **Van der Knoop**:

Er waren iets van acht huishoudens, vertelde ik. Daarnaast had het OM nog een aantal casus verzameld die wellicht ook in die sfeer zaten: die heel moeilijke gevallen die het huis uit moesten en zo. Daarvan was er inderdaad eentje waarvan het gerechtshof zei: die moet verder onderzocht worden. Dus in totaal zijn er in feite iets van dertien aangiftes onderzocht.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei net al: wij hadden eigenlijk helemaal in de breedte, voor alle gedupeerden, aangifte gedaan.

De heer **Van der Knoop**:

Ja, in ieder geval voor de leden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat is versmald naar individuele aangiftes. Eén loopt dus nog. Waarom liepen die andere op niks uit?

De heer **Van der Knoop**:

Er kwamen rapporten op tafel van de NAM. Ook het OM had die rapporten bekeken. Zij oordeelden dus dat daar toch geen sprake was van concreet ... Dan wordt het weer een woordenspel: het moet echt "concreet" zijn geweest. Er moet bij wijze van spreken een balk je hoofd hebben gemist; dan wordt het concreet. Ze hebben gezegd: nou, er is geen concreet levensgevaar geweest. Maar de slag was in feite al verloren doordat we dus geen aangifte konden doen, althans dat werd niet zo gehonoreerd, voor alle leden van de GBB. Die slag hadden we al verloren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In maart 2016 richt de Groninger Bodem Beweging vanwege de strafzaak tegen de NAM de Stichting Recht voor Groningen op. Met de financiële middelen die die stichting inzamelt, kunnen ook andere rechtszaken aangespannen worden. Daar had u het net al even over. Waarom kiest de Bodem Beweging voor het voeren van juridische procedures om haar doelstellingen te bereiken?

De heer **Van der Knoop**:

In onze statuten staat dat we al het mogelijke moeten doen om de belangen van de mensen te behartigen. Een van de wegen is de juridische weg. Het is één van de wegen, maar niet de enige weg die wij bewandelen. Dus als er een bepaald proces te voeren is voor een burger dat ook impact heeft op andere gevallen, dan vonden wij het een goede zaak om daar een zaak van te maken. Overigens is het heel moeilijk gebleken om daar een goede zaak voor te vinden, omdat elk geval, vooral in de schadesfeer, toch weer uniek is en elke uitspraak van de rechter toch weer heel erg betrokken is op die ene zaak. Het is heel moeilijk om te generaliseren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus er worden wel zaken aangemeld. Wordt er veel gebruikgemaakt van die pot?

De heer **Van der Knoop**:

Nee. Zoals ik al zei: het is heel moeilijk om dat soort zaken af te scheiden. Hoe het het laatste jaar is, weet ik niet, maar in mijn tijd was het vrij moeilijk. We hebben dus een aantal pogingen gedaan. Het gunstige daarvan was ... We gingen in overleg met het IMG, met de heer Kortmann, om te zeggen: "Dit willen we gaan doen. Is het mogelijk dat wij dit al onderling gaan regelen of moeten we er een rechtszaak over voeren?" Een aantal dingen heeft Kortmann op zichzelf geregeld. Daar hoefden we dus geen proces meer om te voeren. Dat had bijvoorbeeld te maken met de NAM-waarderegeling. Over andere gevallen zijn we wel gaan procederen. Nogmaals, het is best moeilijk om een juridische zaak te generaliseren, effectief op andere zaken.

Mevrouw **Kat** (D66):

U verklaarde zojuist dat de afhandeling van aardbevingsschade als gevolg van gaswinning aanvankelijk de belangrijkste reden vormt dat de Groninger Bodem Beweging is opgericht.

De heer **Van der Knoop**:

Ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

Na de beving bij Huizinge zijn de omvang en de complexiteit van de schadeafhandeling alleen maar toegenomen. De vele wijzigingen in organisaties en procedures maken het er voor bewoners niet makkelijker op.

Heeft de Bodem Beweging direct na de oprichting in 2009 de schadeafhandeling zelf kunnen verbeteren?

De heer **Van der Knoop**:

Ja, dat kun je wel zeggen. Het was natuurlijk geen wereldhervorming, maar we hebben het in overleg met de NAM voor elkaar gekregen dat er een contra-expert werd ingevoerd, en ook dat de schade-expert die kwam kijken, verder ging kijken dan enkel de scheuren die aangemeld waren. Het was ook nog een kwestie van duurzaam herstel, dus ze gingen in de tekst op hun website zetten: wij gaan duurzaam herstellen. Toen wij dat vervolgens gingen uitdiscussiëren van "wat doe je daar dan mee?", is het er snel weer afgehaald, dus duurzaam herstel hebben ze niet willen doorzetten. Maar aanvankelijk, dus na de beving van Huizinge, is er een verbetering gekomen in de schadeafhandeling, ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

De heer Rodenboog verklaarde dat ook in zijn verhoor. Korte tijd na de aardbeving in Huizinge verbeterde de schadeafhandeling dus wel. Dat is wat u zegt.

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Dat duurde niet zo lang, hoor.

Mevrouw **Kat** (D66):

Hoelang duurde dat?

De heer **Van der Knoop**:

Ik denk een halfjaar, driekwart jaar. Toen ging het weer langzaam slechter worden.

Mevrouw **Kat** (D66):

Weet u waarom het slechter ging?

De heer **Van der Knoop**:

Waarom het slechter ging? Dat weet ik niet. Rodenboog zei dat het allemaal te veel geld ging kosten en te veel gedoe werd. Ik weet het niet. Duidelijk is wel dat zij het steeds moeilijker maakten voor de mensen om gecompenseerd te worden voor de schade.

Mevrouw **Kat** (D66):

Misschien dat we er zo nog op komen met het nieuwe schadeprotocol. Was

de Bodem Beweging voorstander van de oprichting van het Centrum Veilig Wonen in januari 2015?

De heer **Van der Knoop**:

Niet in deze vorm. Ik weet dat de dialoogtafel daar toen een voorstander van was. Maar als onze vertegenwoordigers in de dialoogtafel bij ons in het bestuur terugkwamen, dan hadden we felle discussies. De GBB heeft zich toen ook tegenstander verklaard van het CVW in deze vorm.

Mevrouw **Kat** (D66):

Hoe uitte zich dat? Waren er bepaalde acties die u dan voerde?

De heer **Van der Knoop**:

Nee. Ik denk dat het in de vorm van een persbericht ging of een stuk in de krant, op die wijze.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat was de voornaamste reden waarom dat op die wijze in uw ogen of van de organisatie niet voldoende was?

De heer **Van der Knoop**:

Het is al heel vaak gezegd natuurlijk: het CVW is niet onafhankelijk. Toen het CVW later moest worden overgenomen als het ware door NCG, hoorden wij van de ambtenaren van EZ dat er zó'n dik contract lag tussen de NAM en het CVW. Alles werd tot op de laatste letter uitgespeld en uitgerekend.

Mevrouw **Kat** (D66):

Had u inzicht in dat contract?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, nee, nee. Zelfs de NCG heeft het niet in kunnen kijken.

Mevrouw **Kat** (D66):

Maar u wist wel dat er een contract lag?

De heer **Van der Knoop**:

Ja, dat werd mij verteld door de ambtenaren van EZ. En uiteraard is het logisch dat er een contract ligt. Het was een contractpartij voor de NAM.

Mevrouw **Kat** (D66):

Maar u heeft geen inzage gekregen in die documenten?

De heer **Van der Knoop**:

Nee. Zelfs de NCG niet.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus het was de Groninger Bodem Beweging wel duidelijk: dat is niet onafhankelijk en daarom zijn we het er niet mee eens.

De heer **Van der Knoop**:

Ja, dat bleek bovendien ook wel. In het begin begon ook het CVW wel goed, dus daar waren we best wel tevreden mee. Als je steeds het woord "ruimhartig" als kernvariabele neemt, dan ging dat in het begin wel goed, maar later steeg het aantal C-schades. Ik neem aan dat u weet wat C-schades zijn. Dat zijn schades die niet gehonoreerd worden als zijnde aardbevingsschades. Die werden systematisch steeds hoger. Toen heb ik dat eens een keer gevraagd aan Peter Kruyt. Hij was toen de directeur van het CVW. Die zei: in het verleden zijn we te tolerant geweest. Dat was zijn visie.

Mevrouw **Kat** (D66):

U zegt: aan het begin ging de schadeafhandeling door CVW op zich wel goed, tot het niet honoreren van die C-schades. Vanaf 31 maart 2017 ligt de schadeafhandeling door het CVW stil, want er moet een nieuw schadeprotocol komen. Wat waren de gevolgen van het stilleggen van die schadeafhandeling voor de gedupeerden?

De heer **Van der Knoop**:

Nou ja, de gevolgen waren op termijn dat heel veel schadegevallen bleven liggen. Nou weet ik wel dat het CVW ergens in juni of juli, dacht ik, toch is begonnen om die schades te inventariseren, dus op te nemen, maar ze hebben er geen besluit aan verbonden. Dat bleef liggen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat bedoelt u met "inventariseren": opnemen?

De heer **Van der Knoop**:

Opnemen, ja. Een schade-expert gaat er dan naartoe, maakt foto's en maakt een dossier aan van die schade. Maar daar werd verder niks mee gedaan.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus NAW-gegevens, de vaststelling van de feiten: dat gebeurde. En vervolgens geen besluitvorming.

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Dat nieuwe schadeprotocol moest er toen snel komen. Toen wij begonnen te onderhandelen met het ministerie, een aantal mensen uit de provincie en de NCG, lag er al een nieuw conceptschadeprotocol.

Mevrouw **Kat** (D66):

Door wie was dat concept opgesteld?

De heer **Van der Knoop**:

Het kwam van de NCG af, maar wie de schrijver is geweest, weet ik niet. Dat hebben we gelijk afgeketst. Niet alleen wij, maar ook de bestuurders van de regio. Toen begonnen we dus te praten over hoe het dan wél moest. Toen hebben wij in mei een document ingediend. Dat waren dan de vier pijlers waarop een nieuw protocol gebaseerd zou moeten zijn. Dat waren dingen als "de NAM mag zich er niet mee bemoeien", "EZ ook niet", "de Staat moet afrekenen" en "we gaan geen verantwoording afleggen aan de NAM", et cetera, "rechtvaardigheid" en dat soort aspecten. Dat hoorde het ministerie aan en die zeiden: interessant. Ook het Gasberaad heeft het getekend. De regiobestuurders hebben het getekend. Vanuit de regio lag er het voorstel: laten we het protocol nou daarop baseren. Maar goed, dat bleef hangen en dat stakte. Het ministerie deed er niks mee. Er kwam geen reactie. Er werd ook weleens een keer gezegd: het kabinet is nu demissionair, dus we kunnen moeilijk iets.

Mevrouw **Kat** (D66):

Door wie werd gezegd dat het kabinet demissionair was en dat ze even niks kunnen?

De heer **Van der Knoop**:

Wie het gezegd heeft?

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja.

De heer **Van der Knoop**:

Jaap Verhulst, een ambtenaar bij EZ. In oktober hadden wij een nieuw protocol voor elkaar, gebaseerd op die vier pijlers. Dat hebben we toen ingediend. Toen beloofde het ministerie dat er een notitie zou komen als reactie op het protocol, maar er is helemaal niks gekomen. Het bleef heel lang stil, tot begin januari. Dat was volgens mij nog vlak na die grote

demonstratie van ons. Toen lag er opeens een protocol op tafel. BCG was toen de partij die de onderhandelingen zou faciliteren. Maar dat protocol ging ook weer uit van effectgebieden en zo. Die waren totaal onacceptabel voor ons, dus zowel het Gasberaad als wij hebben toen gezegd: daar doen we niet aan mee.

Mevrouw **Kat** (D66):

Zegt u daarmee eigenlijk het volgende? Het eerdere voorstel van uw organisatie was gewoon panklaar en er was steun vanuit de regio. Dat had u neergelegd bij het ministerie en daar werd dus niet op gereageerd?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, dat was weg. En toen kwam dus een nieuw voorstel ...

Mevrouw **Kat** (D66):

En toen kwam dus een nieuw voorstel in januari?

De heer **Van der Knoop**:

En waar dat vandaan komt, weet ik niet. Ik weet wel dat de provincie een-op-een is gaan onderhandelen met de NAM. Dat was in het najaar van 2017. Wij hebben nooit goed begrepen waarom ze dat gingen doen. Wellicht dat dat nieuwe protocol dat er opeens lag, daaruit is voortgekomen. Dat weet ik niet. Dat is een goede vraag om eens te onderzoeken voor jullie. Wij ketsten dat nieuwe protocol van hen toen af. Toen belde Wiebes op dat hij wilde langskomen en toen is het binnen een week geregeld dat hij de vier pijlers accepteerde, dat we gingen praten over de uitwerking van die pijlers in een protocol.

Mevrouw **Kat** (D66):

Zegt u daarmee dat gaande uw onderhandelingen en dat voorstel dat u had neergelegd, waar ook de regio achter stond, dus ook de provincie, de provincie ondertussen ook zelf aan het onderhandelen was met EZ over een ander schadeprotocol?

De heer **Van der Knoop**:

Ja, dat bleek ik zo. Dat was ergens in november, december.

Mevrouw **Kat** (D66):

Van wie had u dat begrepen?

De heer **Van der Knoop**:

Wij werden voorgelicht door Johan Koopmans, directeur van de provincie. Ik weet niet of hij de initiatiefnemer is geweest, maar we werden in ieder geval bijgepraat door hem.

Mevrouw **Kat** (D66):

Hoe beoordeelt u de huidige wijze van schadeafhandeling door het Instituut Mijnbouwschade Groningen?

De heer **Van der Knoop**:

Wij waren aanvankelijk natuurlijk wel enthousiast. We hadden dus meegeholpen om dat protocol tot stand te brengen. Ik geloof dat het eind januari zover was. Toen kwam de TCMG. De TCMG functioneerde aanvankelijk naar tevredenheid. Wij waren natuurlijk blij dat alles onder het bestuursrecht kwam. Dat bespaarde heel veel mensen heel veel problemen, hoewel het -- dat wil ik even benadrukken -- als je dat niet wilt, nog steeds mogelijk is om via het civiele recht de NAM aan te klagen als je schade hebt. Het is vaak niet rendabel, omdat je schade hebt van een paar duizend euro en dan moet je daar het hele juridische recht voor aflopen. Dat doen mensen niet. Maar in principe kan het wel. Wij waren blij met het bestuursrecht, omdat dat het voor heel veel mensen veel gemakkelijker maakte om bezwaar aan te tekenen en daar een soort procedure voor te volgen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Waarom is het voor de gedupeerden dan makkelijker naar publiekrecht?

De heer **Van der Knoop**:

Je bent veel minder tijd kwijt. Bovendien, je hebt niet gelijk een advocaat nodig. Als je een civiele procedure start, ben je vier, vijf jaar verder. Zo deed de NAM het ook. Voordat daar een uitspraak kwam, gingen ze vaak schikken, want ze wilden geen uitspraak van de rechter. Maar bij het bestuursrecht kun je als het ware zo aan bak. Je kunt bezwaar aantekenen tegen een besluit en dat wordt dan binnen een aantal maanden afgewikkeld, tenzij het natuurlijk verdergaat. Als je het er steeds mee oneens blijft, dan kun je natuurlijk tot aan de Raad van State.

Mevrouw **Kat** (D66):

Is de schadeafhandeling nu volgens u goed en inwonergericht georganiseerd?

De heer **Van der Knoop**:

Nou nee, ik vind het een beetje de verkeerde kant opgaan. Kijk, we hebben de Wet bewijsvermoeden gaswinning Groningen. Dat pasten de TCMG en in het begin ook het IMG op een goede manier toe. Ze hadden een panel van deskundigen ingesteld dat daarover advies had uitgebracht. Wij waren het daarmee eens. Er werd een ruime cirkel getrokken waar het bewijsvermoeden van toepassing was. Dat vonden wij op een ruimhartige manier voldoende. De laatste tijd zijn ze bezig om dat in te perken. Dat doen ze geografisch, door te zeggen: "In het zuiden zijn er nooit trillingen geweest van die kracht. Daar kun je überhaupt geen aardbevingsschade hebben, dus dat halen we af van de geografische streek waarop het bewijsvermoeden van toepassing is." Ze hebben ook een ander instrument geïntroduceerd, de zogenaamde trillingstool. In de trillingstool bepaalden ze gewoon welke trilling een huis heeft gehad. Die trillingen zijn geïnventariseerd door het KNMI. Op basis daarvan zeggen ze: de trillingen zijn dus niet zo groot geweest dat van deze schade sprake kan zijn. In de Wet bewijsvermoeden staat dat als er een schade is die naar zijn aard het gevolg kan zijn van mijnbouw, het onder de wet valt. Dat "naar zijn aard" hebben zij dus vertaald, want als je "naar zijn aard" probeert te duiden, dan bedoel je daarmee "het soort van schade", dus een scheur in de muur of weet ik veel. Alleen, zij hebben het vertaald in "als het mogelijk is". Dus zij maken een trillingstool die dus bepaalt aan de hand van de maximale trilling die er geweest is: hier kan überhaupt geen sprake zijn van aardbevingsschade, ja of nee. Dan is het nog wel zo dat ze een andere oorzaak moeten aangeven. Maar ja, die is snel gevonden. Het is in de praktijk heel vaak gebleken dat je heel snel een ander iets kunt aanwijzen. Ik vind dat ze dus op die manier de Wet bewijsvoering niet voldoende recht doen. Ze vergeten bovendien dat je cumulatieve schade kunt hebben en dat je heel veel bevinkjes hebt gehad die misschien niet maximaal zoveel zijn geweest, maar opgeteld wel het huis hebben aangetast. Ze vergeten ook ... Althans, ze gaan er in mijn ogen te veel aan voorbij dat een huis ook onder spanning kan staan, waardoor je maar een kleine trilling nodig hebt om alweer scheuren te doen ontstaan. Kortom, ik vind dat ze te veel inperken.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus in theorie was het goedbedoeld en zou het qua bescherming tegemoet moeten kunnen komen aan de gedupeerden, maar in de praktijk blijkt dat het juist ten nadele daarvan werkt. Is dat wat u zegt?

De heer **Van der Knoop**:

Ik wil niet zeggen dat het ten nadele werkt. Alleen, ze interpreteren een beetje ...

Mevrouw **Kat** (D66):

Een interpretatie van de wetgeving.

De heer **Van der Knoop**:

... in de richting van de NAM, laten we het zo maar zeggen. Dat is een van de basisprincipes, die nu ook steeds op tafel kwam. Wij handelen de aardbevingsschade af waarvoor de NAM aansprakelijk is. Zij zijn heel erg juridisch ingesteld. In hun benadering hebben ze ongetwijfeld gelijk. Alleen, het botst met de andere terminologie in de memorie van toelichting van de wet: ruimhartig, mensgericht et cetera.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dank u.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Na de beving in Huizinge wordt naast de schadeafhandeling ook veiligheid een speerpunt voor de Groninger Bodem Beweging. De versterkingsopgave krijgt snel veel aandacht, maar komt desondanks moeilijk van de grond. Wat is het standpunt van de Bodem Beweging over de versterking van huizen?

De heer **Van der Knoop**:

Op dit moment?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Na de beving van Huizinge. Dan komt die eigenlijk niet van de grond. Er is wel veel aandacht voor. Dus het gaat eigenlijk om die periode. U kunt ook wel naar dit moment, als u dat kort en bondig kunt.

De heer **Van der Knoop**:

Om het hele verloop te schetsen: Kamp heeft in 2013 al beloofd dat er in het derde kwartaal begonnen zal gaan worden met de versterking van woningen. Dat is natuurlijk een heel traject. Wij hebben altijd gezegd: er moet een instantie komen die daadkracht heeft en die ook het mandaat heeft om dat waar te maken. De NCG was in onze ogen in het begin zo'n instantie. Daar waren we dus blij mee. Alleen, de NCG zat op zijn manier weer vast aan de onderhandelingen die gevoerd moesten worden met de NAM en EZ. Wij

hoorden vaak van de NCG: zolang de overheid niet bereid is om de aansprakelijkheid van de NAM over te nemen, heb ik de NAM aan tafel. Daar zat die aan vast. Hij moest dus over elke cent onderhandelen met de NAM, want die was nog steeds aansprakelijk. Een van de vragen die ik ook heb -- ik hoop dat u daar een antwoord op kunt geven -- is: hoe dacht de overheid, of het Rijk, in het begin over die aansprakelijkheid? Op een bepaald ogenblik heeft de overheid aansprakelijkheid aanvaard en heeft ze die overgenomen. Maar wanneer ontstond op een bepaald ogenblik de overtuiging dat ze dat moesten gaan doen? Waarom dachten ze daar in het begin anders over? Is dat een juridisch verhaal geweest, of is dat echt een morele overtuiging geworden?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat is een goede vraag. Volgens mij heeft de heer Wallage zulke vragen in het vorige verhoor ook hardop gesteld. Ik wil toch nog even met u terug naar dat moment na Huizinge. Nogmaals, voor de versterkingsopgave was veel aandacht, maar die kwam niet van de grond. Werd u bijvoorbeeld betrokken bij het opstellen van die versterkingsopgave? Want u zei al: we wilden een organisatie met daadkracht. Kon u dat ergens kwijt?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, dat konden wij pas kwijt toen wij deel gingen uitmaken van een maatschappelijke stuurgroep. Toen maakten wij in feite deel uit van het overleg dat plaatsvond met de heer Alders, de NCG. Daar konden wij ons commentaar leveren en opmerkingen maken et cetera over hoe het moest en hoe het niet moest. Daarvóór hebben wij daar geen kans voor gehad. Wij hebben wel een paar keer overleg gehad met de heer Kamp, maar dat leverde niks op. Als ik een vraag stelde aan de heer Kamp, of iets mededeelde over onze mening, dan kreeg ik alleen te horen: ik heb u gehoord; punt. Ik kreeg geen reactie. Dus zo ging het overleg met de heer Kamp.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En wat wilde u bereiken voor uw leden als u bijvoorbeeld die gesprekken had met de heer Kamp, of waar u ook maar uw mening over die versterkingsopgave kwijt kon?

De heer **Van der Knoop**:

Dat bestaat steeds uit twee componenten. Je wilt onder de aandacht krijgen welke problemen mensen ervaren, hoe moeilijk het ook is voor mensen om

zo lang onzekerheid te ervaren van die versterking. Het was namelijk natuurlijk heel snel duidelijk dat het tientallen jaren ging duren. Dat is niet te accepteren voor burgers. Je levensloop wordt daar echt door omgebogen. Het kan niet. Verder maakten wij dus opmerkingen over hoe het anders moest. Wij pleitten steeds meer voor een daadkrachtige instantie zoals de NCG.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe ging zo'n gesprek met de minister? Want u zegt: we wilden eigenlijk vooral laten horen en zien waar mensen tegen aanliepen. Dan legt u dus ook direct casussen neer?

De heer **Van der Knoop**:

Het ging zoals ik net zei. Ik heb een keer dat soort problemen voorgelegd aan de heer Kamp. Ik kreeg als enige commentaar: ik heb u gehoord. Dus meer kreeg ik niet. Dat werd anders bij meneer Wiebes, maar dat kwam later pas. Het is wel zo -- dat wil ik nog wel even zeggen -- dat er nog tijdens de heer Kamp een wetsontwerp in de maak was om de bevoegdheden van de NCG groter te maken. Dat bleef liggen onder Kamp. Er werd wel advies gevraagd aan de Raad van State, dus zo ver was men wel. Maar het bleef liggen. Na Kamp kwam Wiebes. Die heeft het eigenlijk gewoon in de la gelegd. Die ging juist de tegenovergestelde kant op: je ontnam juist bevoegdheden aan Alders.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan ontstaat er ook een discussie over de gebiedsgerichte aanpak, waarbij de aanpak van de te versterken woningen binnen een gebied wordt afgestemd, eventueel ook met de bredere verbetering van de fysieke leefomgeving. Is de Bodem Beweging voorstander van de gebiedsgerichte aanpak?

De heer **Van der Knoop**:

Dit is een vrij ruime term, hoor, "gebiedsgericht". Ik weet wel dat Alders het gebiedsgericht wilde gaan doen. Maar in zekere zin was hij ook weer objectgericht, want hij ging elk huis inspecteren en doorrekenen. In die zin was het dus objectgericht. Toen Wiebes kwam, dacht hij, of hoopte hij, dat het aantal te versterken huizen heel klein zou gaan worden, omdat hij de gaswinning zou dichtdoen. Toen werd het opeens objectgericht, want hij dacht dat hij het aantal huizen kon trekken uit de HRA-lijst van de NAM.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, maar ik vroeg aan u of de Bodem Beweging voorstander was van de gebiedsgerichte aanpak. Het ging dus ook over koppelen. Is dat een goede aanpak?

De heer **Van der Knoop**:

Als u ermee bedoelt dat het in samenhang gebeurt, bijvoorbeeld in een dorp, en dat je alle versterkingsacties in zo'n dorp op elkaar af moet stemmen, ook in de tijd en logistiek, in samenhang met de bewoners en uiteraard ook met de gemeente waar het dorp zich in bevindt, dan ben ik daar hartstikke voor.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat betekent dat voor het tempo?

De heer **Van der Knoop**:

Daardoor werd het trager; dat kun je op je vingers natellen. Ik maak me ook geen enkele illusie meer over het einde van die versterking. Dat gaat niet goed. Er zijn ongeveer vijf jaar verloren vanaf Kamp, als je het optelt. Dit komt niet meer tot een goed einde; daar ben ik van overtuigd. Dit gaat twintig jaar duren, zoals het SodM ook al zegt. Je kunt mensen niet twintig jaar lang in onzekerheid houden. Er zijn dus mensen die een huis hebben dat pas over vijftien jaar wordt versterkt. Wat moeten die in de tussentijd gaan doen met hun huis? Dat wil je toch niet?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar ondertussen blijft u dus wel voorstander van zo'n gebiedsgerichte aanpak?

De heer **Van der Knoop**:

Als je het goed wil doen, dan moet je het samen met de bewoners doen. Dat betekent: gebiedsgericht, per dorp en per wijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ook al duurt het zo lang?

De heer **Van der Knoop**:

Dit is een probleem dat niet op te lossen is. Je wil het snel doen, vanwege de veiligheid, maar je kunt niet alle twee doen. Die veiligheid kun je niet binnen drie jaar voor elkaar krijgen als je het tegelijkertijd met de bewoners wilt

gaan doen. Dat wil niet. In het verleden zijn er onherstelbare fouten gemaakt die niet meer zijn te repareren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei het zelf al: het is vreselijk om mensen zo lang te laten wachten. De Bodem Beweging is er wel voorstander van dat eigenlijk elk huis geïnspecteerd wordt dat in een gebied staat waar aardbevingen effect op hebben.

De heer **Van der Knoop**:

Klopt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat zijn daar dan de gevolgen van voor dat lange wachten van mensen?

De heer **Van der Knoop**:

Als de keuze is "je moet elk huis inspecteren dat mogelijk onveilig is en je moet dat doorrekenen", of "je neemt alleen maar een selectie die misschien het meest onveilig is, wat je niet zeker weet", wat moet je dan kiezen? Je moet ervoor kiezen, net als Alders deed, dat elk huis geïnspecteerd moet worden. Ik wil nog wat zeggen. De lijst die nu uiteindelijk ontstaan is, vanuit die 27.000, is nog steeds afgebakend door die HRA-methodiek. Er zijn nog steeds huizen buiten het gebied die mogelijk onveilig zijn en die mogelijk zelfs P50-woningen zijn, maar die niet meegenomen worden omdat ze niet in die lijst stonden. Dan ga je er dus van uit dat die HRA-methodiek in staat is om voor alle huizen daar in Groningen uit te gaan rekenen welke veilig zijn en welke niet. Maar dat kunnen ze niet.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat bedoelt u met "P50"?

De heer **Van der Knoop**:

"P50" betekent dat je huis in de context van het near collapse 50% kans heeft om in te storten bij een zware beving.

Mevrouw **Kat** (D66):

U weet het en wij ook, maar voor de kijkers thuis is het misschien goed om het even te verduidelijken. Ik wil met u terug naar de Nationaal Coördinator. Die moet vanaf juni 2015 zorgen voor een sterkere publieke dienstverlening, of tenminste, voor aansturing bij de schadeafhandeling, en ook voor de

versterkingsoperatie. Dit was een wens vanuit de regio. In hoeverre was de aanstelling ook een wens van de Bodem Beweging?

De heer **Van der Knoop**:

Wij waren ervoor.

Mevrouw **Kat** (D66):

Kunt u dat toelichten?

De heer **Van der Knoop**:

Zoals ik al zei, hebben we altijd gezegd: er moet een instantie komen met doorzettingsmacht om het snel te kunnen gaan doen. Het moest los van de NAM. Wij wilden nog een stap verder gaan. Wij wilden niet alleen een NCG, maar een NCG die ook de versterking en de hele shadeafhandeling over zou nemen. Wij wilden wat later in feite gebeurd is onder Wiebes, toen al. Wij vonden het niet ver genoeg gaan, die NCG met zijn bevoegdheden. Maar het was een goede stap om te doen.

Mevrouw **Kat** (D66):

U noemde het toekennen van te weinig bevoegdheden een van de grootste beleidsfouten.

De heer **Van der Knoop**:

Ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

Welk beeld had u aan het begin, bij de aanstelling van de NCG, van die bevoegdheden? Wat is daar later van terechtgekomen?

De heer **Van der Knoop**:

De NCG kreeg de regie over de versterking, maar het CVW moest die uitvoeren. In de praktijk bleek dat het CVW en ook de NAM, die erachter zat, op de rem traptten. De NCG had niet voldoende financiële bevoegdheden om het allemaal door te zetten. Dus voor elke cent moest die onderhandelen met de NAM. Dat was immers de aansprakelijke partij. Hij moest het dus eens worden met de NAM. Er zijn lange onderhandelingen geweest tussen de NCG en de NAM over afspraken die moesten worden gemaakt over die versterking: wie mag wat doen? Die kwamen pas gereed in november 2017. Toen was Wiebes net aan boord. Toen pas waren er definitieve afspraken gemaakt waarover wij voorlichting kregen door de NCG. Als je die "kaders

versterking" leest, zoals dat heette, dan zie je wel dat de NCG met handen en voeten gebonden is aan de NAM.

Mevrouw **Kat** (D66):

Zegt u daarmee dat financiële doorzettingsmacht, die de NCG dus niet had, een van de bezwaren was die er altijd al was? Of is dat later bij u naar voren gekomen?

De heer **Van der Knoop**:

Ik moet zeggen: in het begin was het natuurlijk niet helemaal duidelijk. Wij dachten: nu komt er een NCG die het allemaal gaat regelen; wij zitten aan boord. Wij hebben natuurlijk wat voorwaarden gesteld. Toen kwamen wij in de maatschappelijke stuurgroep. "We kunnen dus ook een beetje meepraten en onze adviezen geven", et cetera. We waren toen dus erg optimistisch. Maar gaandeweg, toen we de verslagen hoorden van Hans Alders, bleek het wel tegen te vallen. Dat lag vaak niet aan hem, maar aan de partijen waar hij mee aan tafel zat: EZ en de NAM.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat deed u dan? Het viel tegen; dat vernam u uit de verslagen van de NCG zelf. Wat deed u daar dan mee? Welke actie riep dat bij u op?

De heer **Van der Knoop**:

Af en toe plaatsten wij persberichten of stukken in de krant, waarin we de zaak aanklaagden: dit gaat niet goed, daar-, daar- en daarom. Ik vond dat destijds een beetje pijnlijk voor de NCG; dat weet ik nog wel. Maar die zei later: dat heb je goed gedaan, want daarmee ga ik dus weer naar Den Haag toe.

Mevrouw **Kat** (D66):

Was dat van tevoren afgesproken?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, nee. Maar ik begreep het mechanisme wel. Zo moest het dus.

Mevrouw **Kat** (D66):

Zo moest het. U noemt het onderuithalen van de NCG een van de grootste beleidsfouten. Kunt u uitleggen wat u daarmee bedoelde?

De heer **Van der Knoop**:

De NCG had een hele ruime taak. Alleen, hij kon het niet waarmaken, gezien

zijn beperkte bevoegdheden. Toen Wiebes minister werd, heeft hij om hem moverende redenen meteen de positie van de NCG ondergraven door allerlei overlegtafels te creëren over thema's die eigenlijk tot het domein van de NCG behoorden. Ik weet nog wel dat ik aan de tafel "governance" zat. De NCG moest natuurlijk een plek krijgen in die governance. Maar die mocht dan niet de NCG heten. Die moest de UO heten, de uitvoeringsorganisatie. De NCG moest dus gewoon weggegomd worden, als het ware. Dat was de insteek van Alders, sorry, van Wiebes.

Mevrouw **Kat** (D66):

Had u op dat moment in de gaten dat dat, als u zegt "werd uitgegomd" en "langzamerhand werd NCG vervangen door", een pad was dat bewandeld werd?

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Wiebes wou in feite aan het roer staan. Hij had al vanaf begin 2018 in zijn hoofd om de gaswinning omlaag te halen en daardoor het veiliger te maken en de versterkingskosten te drukken. Dat was zijn programma. Later is hij nog een stapje verder gegaan. In maart heeft hij gezegd: we gaan hem op nul zetten. Maar dat was zijn bedoeling. Vervolgens wou hij de regie in feite gaan overnemen van de versterking.

Mevrouw **Kat** (D66):

Was u op de hoogte dat de heer Alders zou opstappen?

De heer **Van der Knoop**:

Niet vooraf, maar ik begreep het helemaal. Ik vond zijn positie al eerder onhoudbaar. Om een ander voorbeeld te geven: de NCG had ook de opdracht om iets te doen met de toekomst van Groningen, in het MJP, in het Meerjarenprogramma. Daar werd ook over nagedacht binnen de NCG. Daar was natuurlijk geld voor nodig. Wiebes kwam met het NPG, het Nationaal Programma Groningen. Hij haalde daar geld voor op bij alle ministers. Toen was het plotseling aan de provincie om een NPG te maken. Dat haalde hij zonder meer weg bij de NCG, terwijl er dus een kabinetsbesluit was voor het MJP. Daarin zou dat geregeld worden. Een hele leuke vraag is ook of Wiebes dat wetstechnisch mocht doen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Steunde de Bodem Beweging hem in het opstappen?

De heer **Van der Knoop**:

Wij hebben hem niet gesteund in het opstappen. Ik vond het jammer dat hij wegging. Hij heeft ook een, vind ik, ondersteunende rol gespeeld bij de onderhandelingen over het protocol. Daar hebben we wel wat aan hem te danken, ja, dus ik vond het jammer dat hij wegging.

Mevrouw **Kat** (D66):

Was er toen hij opstapte nog iets nodig richting uw organisatie of betrokkenen? Heeft u toen iets georganiseerd? Wat deed u met die informatie toen hij opstapte?

De heer **Van der Knoop**:

Wij hebben hem toen ... Ik weet het niet meer precies, maar hij heeft het volgens mij eerst aangekondigd in een maatschappelijke stuurgroep of in een bijeenkomst. Toen hebben we het erover gehad. Ik geloof dat wij samen met het Gasberaad een brief gestuurd hebben naar Wiebes, een soort protestbrief dat we het er niet mee eens waren dat hij wegging of in ieder geval dat het anders moest. Dat hing natuurlijk samen met de besluiten die Wiebes had genomen. Wiebes had dus een soort herijking van die hele versterkingsoperatie en daar waren wij het niet mee eens, omdat hij dus allerlei mensen teleur moest gaan stellen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Zegt u daarmee dat u in actie bent gekomen, in de pen bent geklommen, toen die brief van Wiebes kwam dat de versterkingsoperatie anders gaat worden, maar niet specifiek vanwege het opstappen van de heer Alders?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, het gaat steeds om de inhoud. Het ging om de mensen en niet om de heer Alders.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus echt om de mensen die ook in die versterkingstrajecten zaten?

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Ik vond het jammer voor de burgers van Groningen dat hij opstapte, maar ik begreep volledig dat hij opstapte.

Mevrouw **Kat** (D66):

Duidelijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan gaan we nog wat dieper in op de invloed van de Bodem Beweging op de aanpak van de verschillende overheden. Op welke momenten heeft de Bodem Beweging daadwerkelijk invloed gehad op de besluitvorming bij de schadeafhandeling en de versterkingsoperatie?

De heer **Van der Knoop**:

Ha ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik begrijp dat dat over een lange periode gaat.

De heer **Van der Knoop**:

Grote vraag.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is een grote vraag.

De heer **Van der Knoop**:

Twaalf jaar.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, en dat vraagt dus om een beknopt antwoord. Dat is ook niet eerlijk, hè.

De heer **Van der Knoop**:

Ik heb al toegelicht hoe het ging met het nieuwe protocol en dat wij dat uiteindelijk uitonderhandeld hebben met de minister, waar ook Alders bij betrokken was, en ook de heer Paas en een paar burgemeesters, namelijk Beukema en Anno Wietze Hiemstra, en uiteraard het Gasberaad en wij. Die hebben dat in feite uitonderhandeld. In die zin hebben wij dus invloed gehad op het uiteindelijke protocol. Twee dingen die wij moesten accepteren in die onderhandelingen, waren: de Arbiter ging weg in het nieuwe protocol en de contra-expert ging weg. Dat vonden we erg jammer, maar de houding vanuit EZ was: "De overheid gaat het nu doen. Die is voor de mensen. Jullie hoeven dus niet zo veel instrumenten te hebben om ertegenin te kunnen gaan."

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus u trok wel aan de bel om input te geven van "dit moet juist niet verdwijnen"?

De heer **Van der Knoop**:

De contra-expert hebben wij drie keer geëist, geloof ik, en drie keer moest er geschorst worden. De vergadering werd opgeschort; dat ze dus met een alternatief kwamen. Daar hebben we echt lang over gevochten. Uiteindelijk is er een soort commissie voor advies gekomen voor bezwaren. Een commissie van bezwaaradvies is er gekomen. Dat was een soort compromis. Maar dat is nu ook een beetje uitgekleeft. De IMG bepaalt nu of de commissie van bezwaar ingeschakeld wordt. Dat vind ik heel gek, maar goed, dat is wat anders. In het begin hadden wij een beetje invloed bij de NAM, heel in het begin. Dat liep uiteindelijk niet goed. Bij het CVW hebben wij überhaupt geen invloed gehad. Ik weet dat de dialoogtafel bezig is geweest met een program van eisen die aan het nieuwe protocol moesten worden gesteld. Daar is niks mee gedaan. Bovendien waren wij als GBB-bestuur zijnde het niet eens met dat program van eisen. Verder is onder Wiebes dat nieuwe protocol dus samen met ons tot stand gebracht. Nu is het zo dat het IMG te veel op de juridische toer gaat. Ze zeggen bijvoorbeeld: we willen wel meer, maar we mogen niet. Hier zit dus ergens ook weer een rol van het Rijk in. Je kunt het niet alleen op het IMG afwentelen dat het nu wat slechter gaat.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik wilde ook nog concreet aan u vragen hoe u vindt dat er met uw input is omgegaan, maar ik heb u al vaak horen zeggen: we zaten wel aan tafel, maar er werd niks mee gedaan. Is dat uw algemene conclusie of is dat te kort door de bocht?

De heer **Van der Knoop**:

Het is een beetje paradoxaal. Wij hebben heel lang het gevoel gehad dat er niks mee werd gedaan, of te weinig. Maar als je nu kijkt naar onze eisen die we in het begin stelden en wat er nu allemaal geregeld is, dan hebben wij op driekwart onze zin gekregen, geloof ik. Niet alleen van de GBB overigens, ook van andere partijen. De omkering van de bewijslast eisten we al in 2012, voor de beving van Huizinge. De waardedaling van de woningen, de NAM moest eruit: al dat soort punten hebben we uiteindelijk ingewilligd gekregen. Daar waren wij al voorstander van in 2012. In die zin heeft het kennelijk wel invloed gehad, maar of dat een verbetering van inzicht is bij het Rijk of dat het echt overtuigend is gebracht door ons, weet ik niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar in ieder geval is driekwart van uw agenda nu wel ingewilligd.

De heer **Van der Knoop**:

Ja, maar nu komt het op de uitvoering aan, hè. Vroeger voerden wij een principiële strijd van "het moet anders", "de gaswinning moet omlaag" et cetera. Het was echt een principiële strijd. Nu komt het op de uitvoering aan. Daarop hebben we eigenlijk weinig invloed.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan wil ik met u specifiek naar de dialoogtafel. Hoeveel invloed heeft de Bodem Beweging daar kunnen uitoefenen?

De heer **Van der Knoop**:

Dat moet je ook weer wat genuanceerd zien. We hadden twee mensen van het bestuur in de dialoogtafel: Lambert de Bont en Corine Jansen. Die deden daar heel goed werk, maar gaandeweg bleek dat de dialoogtafel niet veel kon bereiken. Dat lag ook aan de hele structuur van de opzet. Er moest besloten worden op basis van consensus, maar dat betekent dus dat elke partij die gebaat is bij de status quo en die ook aan tafel zit alles tegen kan houden. Dat is voor de maatschappelijke organisaties en de bestuurders die toen aan tafel zaten heel slecht. Je kon in feite niks bereiken als de NAM ergens niet mee instemde. Dan moet je maar afwachten waartoe ze bereid zijn. Ze konden alles tegenhouden. Over de gaswinning mocht niet worden gepraat. De oorzaken mochten niet worden besproken, want dat was aan de minister. Alleen over de gevolgen mocht worden gepraat. Er kwamen dingen tot stand waar de dialoogtafel niet tevreden mee was, bijvoorbeeld de Waarderegeling van de NAM voor de waardedaling van de woningen. Toch zetten ze dat gewoon door. Het CVW is al voorbereid voor de dialoogtafel. Toen was de NAM al bezig om dat voor te bereiden. Uiteindelijk hebben ze dat uitgewerkt in dialoog met de dialoogtafel. Maar wat er uiteindelijk als product kwam, daar was bijvoorbeeld de GBB het niet mee eens. De dialoogtafel is wel akkoord gegaan, meen ik, maar wij dus niet. Daar lag ook weer het probleem: met welk mandaat zit je daar? Onze vertegenwoordigers zaten daar in feite op persoonlijke titel. Zij hadden geen mandaat van het bestuur om te beslissen namens de GBB.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Was dat intern problematisch? De heer Wallage heeft daar zojuist bij zijn verhoor ook al wat over gezegd. Hij zei: er zitten dan maatschappelijke organisaties hun nek uit te steken zonder dat ze grip hebben op de situatie en ondertussen denkt hun achterban "dat hebben ze wel allemaal met grip besloten". Deelt u dat?

De heer **Van der Knoop**:

Nou ja, laat ik het kort zeggen. Toen op een bepaald ogenblik besloten werd om eruit te stappen, kregen we een groot applaus van onze leden, terwijl in het begin toen we erin stapten, geloof ik 95% voor deelname aan de dialoogtafel was.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waarom gingen ze klappen?

De heer **Van der Knoop**:

Omdat we eruit stapten, omdat we niet langer accepteerden hoe met ons werd omgegaan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar er was dus een lang traject aan voorafgegaan van onvrede vanuit de achterban?

De heer **Van der Knoop**:

Nou ja, hoe snel die onvrede groeide, weet ik niet. In het bestuur groeide die behoorlijk snel in de loop van 2014. Je moet je het zo voorstellen: er werden dingen besloten in de dialoogtafel -- althans, ze werden op de rol gezet -- en dan moesten de vertegenwoordigers van de organisaties dat verdedigen bij de achterban. Dan kreeg je een hele moeilijke discussie binnen het bestuur. "Men wil dit nu; wij zien dat eigenlijk wel zitten", zeggen die twee dan. De rest van het bestuur ziet het niet zitten. Ze hadden ook geen mandaat om namens het bestuur te beslissen. Dat was voor die twee heel moeilijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U kwam er wel altijd uit met elkaar, dus uiteindelijk is besloten: dan maar op persoonlijke titel. Werd dat ook altijd zo gezien?

De heer **Van der Knoop**:

Door wie?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Door de media of de achterban. Het is natuurlijk een hele moeilijke situatie. De ene keer ben je bestuurslid van de Bodem Beweging en de andere keer ben je gewoon Jantje of Pietje.

De heer **Van der Knoop**:

Ja, en dat werkte dus ook niet. Uiteindelijk is een van de bestuursleden daarom ook opgestapt. Die kwam in een soort twee tweespalt terecht.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Als u nadenkt over welke overheidsinstantie het meest geluisterd heeft of wel iets heeft gedaan met de input van de Bodem Beweging, is dat dan Den Haag, of zijn dat dan afzonderlijke gemeenten geweest of de provincie?

De heer **Van der Knoop**:

Als je denkt aan de lokale bestuurders: daar hebben we soms wel dingen mee samen gedaan om iets te bereiken. Maar als het om invloed uitoefenen ging, dus om samen een standpunt in te nemen en dat ook door te zetten, dan vonden ze ons maar lastig. Wij hebben bijvoorbeeld wel samen opgetrokken bij de verkiezingen in 2017. We hebben bijvoorbeeld bij een Kamerdebat in 2015, begin 2015, ook samen opgetrokken. We hebben samen opgetrokken bij het besluit van Wiebes om de versterking on hold te zetten. Dat hebben we ook samen gedaan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Met wie trok u dan samen op?

De heer **Van der Knoop**:

Met de commissaris van de Koning en de bestuurders, de gemeenten, de burgemeesters. Maar goed, in een normale setting vonden ze ons maar lastig.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waarom trok u eigenlijk samen op in februari 2015? Waar kwam u voor op met elkaar?

De heer **Van der Knoop**:

Dat ging toen over het besluit van Wiebes, hè. Nee, sorry, van Kamp. Het gaswinningsbesluit. Wij wilden de gaswinning omlaag hebben. Dat was ons gemeenschappelijk standpunt en als het kan, moet je samen optrekken. Dan sta je gewoon sterker naar Den Haag toe.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat is met de lokale overheden gelukt, met de provincie en gemeenten. Kan

ik dan gelijk afconcluderen dat eigenlijk Den Haag het minst met uw input heeft gedaan?

De heer **Van der Knoop**:

Het verhaal van de gemeenten en de provincie is nog niet af, want, wat ik al zei, ze vonden ons vaak wel lastig, dus ze zaten het liefst alleen met de minister aan tafel. Dat kun je wel zeggen. Als het om echt onderhandelen ging, vonden ze ons maar lastig. Dan moesten wij er eigenlijk niet bij. Daarom werden ook alle besluiten voor de overleggen met de minister al van tevoren helemaal afgetikt. Als wij erbij kwamen, was het al in kannen en kruiken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waar bleek dat dan uit, dat ze u lastig vonden?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, wat ik al noemde: dat burgemeesters kwaad werden als wij afweken van de annotaties van de vergadering. Dat is ook gebleken toen de maatschappelijke stuurgroep werd opgeheven. Toen hebben wij een paar keer geprobeerd, met name Gasberaad, om een nieuw soort overleg tot stand te brengen samen met de burgemeesters en de provincie en met mensen uit Den Haag, maar dat is nooit gestimuleerd of ondersteund door de provincie en de burgemeesters. En nog een ander voorbeeld: het bestuursakkoord van november 2020.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Daar komen we zo op.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja, daar kunnen we zo inderdaad met u naartoe. De Bodem Beweging en het Gasberaad plaatsten dus geen handtekening onder het bestuursakkoord van 2020, omdat het over de hoofden van de bewoners is gesloten.

De heer **Van der Knoop**:

Ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dat is een quote. Tot welk moment heeft u nog wel meegesproken over de inhoud van dat akkoord?

De heer **Van der Knoop**:

Als je terugkijkend daar iets over wilt zeggen, moet je denk ik zeggen: tot de zomer van 2020. Daarvoor werden wij betrokken in discussies: wat zal onze opstelling moeten zijn naar Den Haag toe? Ik weet nog wel dat ik in de zomer een schriftelijke bijdrage hebt geleverd aan een ambtenaar die daar iets mee moest gaan doen, maar dat stuk was na de zomer verdwenen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Waar ging dat dan over?

De heer **Van der Knoop**:

Toen bleek overigens ook ... Het bleef heel lang stil en toen kregen wij plotseling een uitnodiging van een paar ambtenaren, lokaal, om ons bij te praten. Toen bleek dat ze al een paar stappen gedaan hadden zonder ons daarin te kennen en zonder daar met ons over te praten, en met sommige dingen waren wij het niet eens.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat waren dan die inhoudelijke struikelblokken?

De heer **Van der Knoop**:

Dat ging met name om de besteding van de gelden. Wij waren in het begin het heel erg met de bestuurders eens dat er een soort compensatiegelden moesten komen voor mensen die afzagen van versterking of voor mensen die te lang hadden gewacht. Wij vonden dus ook dat naar mensen met probleemuizen, waar iets aan moest gebeuren, geld moest, preventief, om schade te voorkomen. Met name het laatste punt is afgefallen, als het ware. Men, dus de bestuurders, koos ervoor om dat geld -- het was een behoorlijke pot, in het begin 500 miljoen en later werd het 300 miljoen -- uit te smeren over de hele provincie zo'n beetje. Dan kreeg elk huis €10.000. Daar waren wij tegen, want daar waren ook heel veel mensen bij die nooit een probleem hebben gehad met de hele gaswinningsproblematiek. Wij wilden dus dat dat geld ging naar gezinnen met een probleemhuis die moesten vrezden dat zij nog twee, drie keer schade zouden kunnen krijgen door die bevingen. Wij vonden dat dat preventief moest worden aangepakt.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus door de inzet van de provincie en de gemeenten is dat bedrag van 500 miljoen anders besteed dan u had gevraagd?

De heer **Van der Knoop**:

Dat klopt. Ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

En concreet? U zegt 300 miljoen. Dus 200 miljoen werd dan door de gemeenten ...

De heer **Van der Knoop**:

Dit is informatie die ik hoorde van mensen van BZK: er is geld van die pot weggegaan naar het Gemeentefonds. Ik moet er meteen bij zeggen dat de onderhandelingen waren ingezet door het Rijk met dat maximumbedrag. Die zei dus: niet meer dan zoveel. Dan krijg je dus onderhandelingen over hoe dat totaalbedrag verdeeld moet gaan worden. Daar was het gesprek over. Dus het is niet helemaal reëel om te zeggen dat de gemeenten het geld van die pot hebben afgepikt. Je kunt net zo goed zeggen: het Rijk had meer moeten betalen. Snap je? Dan waren de gemeenten tevreden geweest en was ook die pot met geld voor de bewoners gelijk gebleven. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid die je daar hebt. In ieder geval, het geld werd uitgesmeerd over heel veel huizen voor woningverbetering, waardoor de prijzen van aannemers en installateurs in Groningen niet meer te betalen zijn.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja, ja. Een onderdeel van de uitwerking van dat akkoord is de subsidie Verduurzaming en Verbetering Groningen. Op 10 januari 2022 stonden duizenden inwoners van Groningen in de rij voor deze subsidie. Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, SNN, was uitvoerder van die regeling. Het werd ook wel de "SNN-subsidie" genoemd. Kunt u schetsen hoe er in die aanloopfase -- ik weet dat u bent vertrokken daarna -- over deze regeling is gesproken bij de totstandkoming van het bestuursakkoord?

De heer **Van der Knoop**:

Wij hebben met de ambtenaren gesproken die die regeling op papier zetten. Toen bleek dus dat er te weinig geld in kas was om iedereen te kunnen betalen. Daar hebben we natuurlijk tegen geprotesteerd, van: dat kan je zo niet doen. Verder was het zo dat zij in het begin de regeling zo hadden gemaakt dat je binnen -- ik weet het niet meer precies -- twee of drie jaar dat geld moest ophalen, moest besteden. Daarvan hebben wij toen gezegd: dat moet je uitsmeren over meer jaren, want anders krijg je dat iedereen tegelijk naar de aannemer stapt en dan is het niet meer haalbaar. Dat

hebben ze gehonoreerd, dus het is uitgesmeerd over vijf jaar. Alleen, wat ze dus in mijn ogen fout hebben gedaan, is dat ze hebben gezegd: nu moet je intekenen, maar weet dat er een limiet is aan het aantal mensen dat er gebruik van kan maken. Toen ging iedereen er natuurlijk heen lopen, omdat ze dachten: anders vissen we misschien achter het net.

Mevrouw **Kat** (D66):

Waren die rijen te voorzien?

De heer **Van der Knoop**:

In die zin waren ze wel te voorzien, ja.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dus die rijen waren te voorzien en men wist dat het budget niet toereikend was?

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Het was bekend dat het budget niet toereikend was.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat vonden de provincie en de gemeenten van die vaststelling, die constatering dat het niet toereikend was en ...

De heer **Van der Knoop**:

Dat moet u hun vragen. Dat weet ik niet.

Mevrouw **Kat** (D66):

Dat weet u niet. U zegt: die wachtrijen waren te voorzien, als het over meerdere jaren te besteden was en aangevraagd had kunnen worden.

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Als je weet dat er een limiet zit aan het bedrag dat uitgekeerd kan worden en je weet ook dat er meer mensen zijn die aan kunnen vragen dan betaald kunnen worden, dan moet je er wel bij wezen. Dat is een beetje raar, dat je dus mensen compensatie aanbiedt, maar dan niet voldoende geld ter beschikking stelt om iedereen te kunnen betalen. De redenatie was toen nog: ja, maar niet iedereen vraagt aan en bovendien hebben veel mensen hun woning al helemaal verbeterd, dus waar moet je het geld dan uiteindelijk nog aan uitgeven? Je moest het natuurlijk verantwoorden voor woningverbetering. Dan was de redenatie dus: 300 miljoen is misschien wel genoeg. Er werd natuurlijk ook bij gezegd door de ambtenaren -- let wel, de

ambtenaren, niet de minister: als het niet genoeg blijkt, dan wordt er wel wat geregeld. Maar dat werd niet publiek gemaakt.

Mevrouw **Kat** (D66):

Nee. Dank u wel.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Op welke manier vertegenwoordigt de Groninger Bodem Beweging nou niet-leden? Ik vraag dat omdat u vaak wordt gezien als een bewonersvertegenwoordiging, maar dat betekent natuurlijk dat men soms ook wel makkelijk denkt dat als u aan tafel zit, dan gelijk de bewoners aan tafel zitten. Hoe zit die verhouding? Komt u nou op voor de leden of ook zeker voor niet-leden?

De heer **Van der Knoop**:

Zoals in de statuten staat, komen wij op voor de gedupeerden van de gaswinning. Of ze nou lid zijn of niet, dat maakt niet uit. Dus we kwamen op, of we komen op, voor alle gedupeerden van de gaswinning.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar u zei net ook al: er zijn ook leden die niet per se gedupeerd zijn, maar die wel solidair zijn met hun burens of Groningers in andere gemeenten die wel gedupeerd zijn.

De heer **Van der Knoop**:

Ja hoor. We hebben zelfs leden in Den Haag.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus eigenlijk zegt u: ja, wij zijn eigenlijk gewoon bewonersvertegenwoordigers?

De heer **Van der Knoop**:

Klopt. Ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja. Hoe verloopt de samenwerking met het Gasberaad?

De heer **Van der Knoop**:

In ieder geval in mijn tijd ging dat allemaal prima. We hadden natuurlijk alle twee wel door dat als we uit elkaar gespeeld zouden gaan worden, dat heel kwalijk zou zijn. Dat zou heel slecht zijn. Dus als er iets belangrijks was,

hebben wij altijd geprobeerd om daar één tekst over te maken, een gezamenlijk standpunt in te nemen en ook gezamenlijk actie te ondernemen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat zijn de verschillen tussen het Gasberaad en de Bodem Beweging?

De heer **Van der Knoop**:

Als je het organisatorisch bekijkt, zijn wij een bewonersvertegenwoordiging. Het Gasberaad is een conglomeraat van een stuk of twaalf instanties, de vereniging Groninger Dorpen, LTO, VNO. Veel van die organisaties of in elk geval een aantal ervan, zoals VNO, LTO en de corporaties, hebben hun eigen lijntjes al naar de verschillende beleidsmakers. Je ziet ook niet dat het Gasberaad hun belangen aan tafel vertegenwoordigt. Daar merk je weinig van. Dus kennelijk hebben zij intern aftikt, zeg maar, dat zij het bewonersbelang zouden vertegenwoordigen en daar waren wij blij mee, want dat maakte de zaak voor ons weer sterker.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe kijkt de overheid eigenlijk naar uw rol, naar de rol van de Bodem Beweging?

De heer **Van der Knoop**:

Ja, waaraan meet je dat af, hè? Wij hebben heel veel goede contacten gehad met de Kamerleden, dus op dat niveau in ieder geval keken ze op een goede manier tegen ons aan. Wij hebben veel krediet, overal in het land volgens mij. Ik denk dat zij ons eigenlijk wel zien als bewonersvertegenwoordiger.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Zit er verschil in, in hoe er naar uw rol wordt gekeken? Kijkt de provincie anders dan gemeenten of het Rijk dat doet?

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Bijvoorbeeld het Rijk, als je naar Wiebes keek: die zette ons aan elke overlegtafel. Maar de provincie en de burgemeesters zitten gezamenlijk in het VOG, het Versterkings Overleg Groningen. Het was de bedoeling dat wij daarbij kwamen zitten, maar dat is in de praktijk niet waargemaakt. Die zien ons dus, zoals ik al zei, vaak als wat lastig.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik vroeg het net al aan u: waar maakt u dat uit op?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, dat we bijvoorbeeld niet voor die vergaderingen werden uitgenodigd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wiebes nodigt u overal uit. Werd er dan altijd wat met de input gedaan? Had het dan ook zin om aan tafel te zitten?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, om een voorbeeld te geven. Ik zat zelf aan een tafel governance. We hebben daar geloof ik een jaar lang gepraat over hoe de governance in elkaar moest gaan zitten. Ik was het niet eens met het uiteindelijke besluit. Ik heb steeds gepleit voor een sterke NCG, maar het hele overleg ging steeds in de richting van een gedeelde verantwoordelijkheid van gemeenten, de provincie en het Rijk, samen met de NCG. Wij vonden dat veel te complex worden -- we waren niet de enige die dat vonden -- maar daar is niks mee gedaan. En als wij dan later, bij de eerste ontwerpen van de wet, spraken met de ambtenaren en we dat steeds weer noemden, kreeg je van die wanhopige blikken van ambtenaren die zeiden: ja, we zitten vast aan de beleidsregels, aan de afspraken met de bestuurders. Dus in die zin hadden wij weinig invloed.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Bij Wiebes. U zei net: we werden als lastig ervaren bij de provincie en de gemeenten. De heer Wallage zei daar in het verhoor hiervoor over dat het ook moeilijk is om degene die via democratische wegen gelegitimeerde macht heeft los te laten en ruimte te geven aan directe bewonersparticipatie. Deelt u ook dat dat een reden kan zijn waarom u niet steeds aan die tafels werd uitgenodigd door gemeenten en de provincie?

De heer **Van der Knoop**:

Dat zou kunnen. Ik weet wel dat bepaalde burgemeesters er echt zo over dachten, van: "Wij zijn toch de vertegenwoordigers van de mensen hier? En dan komt er zo'n actieclubje dat dan ook wat gaat zeggen. Wat moeten wij daarmee?" Alleen al het bestaan van ons was eigenlijk een soort teken dat zij het niet goed deden. Begrijpt u? Alleen, zij vergaten dan te beseffen dat zo'n problematiek als van de gaswinning niet door gemeenteraden is op te lossen. Bovendien, er zitten meerdere gemeenten in zo'n probleemgebied en gemeenteraden hebben niet voldoende tijd om zich daarin te verdiepen. Het is niet te doen. Een belangenorganisatie die burgers vertegenwoordigt, op

een goede manier, en die in ieder geval hun standpunten kenbaar maakt, is een hele goede zaak.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei: de Kamer zag ons als bewonersvertegenwoordiging. Maar hebben zij ook alle mogelijkheden aangegrepen om die dan te horen, om uw input mee te nemen of om ruimte te geven aan directe democratie?

De heer **Van der Knoop**:

Wij kregen altijd wel een goed gehoor bij de Kamerleden, maar ... Nou ja, om het kort te zeggen: ik heb weleens een Kamerlid aan de telefoon gehad en gezegd "eigenlijk zie ik het nut er niet meer van in dat ik met u spreek". Er wordt steeds in de Kamerdebatten van alles gezegd door de Kamerleden, dat ze het beleid anders willen en dat ze kritiek hebben op dit en dat en dat, maar als puntje bij paaltje komt, trekt de coalitie weer één lijn. Dan bleef de minister zitten. Dat heb ik wel als een tekortkoming van de democratie beschouwd, ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waar ging het specifiek over, toen u zei "ik zie het nut er niet meer van in"?

De heer **Van der Knoop**:

Dat was een Kamerlid waar ik zo'n één keer per halfjaar mee belde om te horen wat er mis was en wat er hier in Groningen speelde. Die praatte ik een beetje bij over wat de actuele problemen waren. Maar dat geldt niet alleen voor haar natuurlijk, het geldt ook voor anderen. Op het laatst word je erg cynisch. Je hoort de meest felle discussies in het Kamerdebat. Het wordt dan ook duidelijk dat de Kamerleden de problemen van de mensen zien, maar ze staan er niet voor als het erop aankomt. Dan is het toch weer een politieke afweging wat ermee wordt gedaan. Dan is het dat belang of dat belang -- dat weet je dan niet, dat speelt zich natuurlijk achter de schermen af, bij de coalitie ook. Het is nooit zo geweest dat er een minister bijna is weggestuurd, hè. Ik zou het ook als een van de vragen -- die wou ik aan het eind stellen -- aan u mee willen geven: wat is de rol van de Kamer zelf eigenlijk geweest?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Als u die vraag mag beantwoorden? U heeft het net al even kort gedaan. Wat is de rol van de Kamer geweest?

De heer **Van der Knoop**:

Ik denk wel dat de Kamer in staat is geweest om af en toe het beleid bij te sturen, dat geloof ik wel. Maar ik kan u verzekeren dat de Groningers na elk Kamerdebat teleurgesteld naar huis gingen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat was vanwege wat u net zei: eigenlijk voelden ze wel de pijn van Groningen -- want dat merkte je in het debat -- maar uiteindelijk, bij het afconcluderen of als ze echt besluiten moesten nemen, dan werd er niet doorgepaktd.

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Er werd ook weleens een motie van de Kamer aangenomen, unaniem, waar de minister niks mee deed of onvoldoende mee deed en daar hoorde je dan weer niks van. Wat moeten de mensen dan denken van de politiek? Een overheid moet naast de burger staan. Als de mensen begrijpen dat dat niet zo is, ook hun vertegenwoordigers in de Tweede Kamer, dan verdwijnt het vertrouwen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Mijn collega, mevrouw Van der Graaf, heeft denk ik ook nog een aantal vragen voor u.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, dat klopt. Meneer Van der Knoop, ik kom even terug op iets wat u aan het begin zei. Toen ging het over die rechtszaken die wel vier tot vijf jaar konden duren. Waarom duurden ze zo lang?

De heer **Van der Knoop**:

Dat ging om civiele zaken. Als je het niet eens was met de NAM wat betreft de schade-uitkering, de vergoeding, dan ga je in hoger beroep, of eerst naar de rechter natuurlijk. Dat duurt eindeloos. We hebben er zelf ook iets van geleerd met betrekking tot het OM en het gerechtshof: dat duurt jaren.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zei daarover: zo deed de NAM dat ook; ze waren erg juridisch ingesteld. Wat merkte u daarvan? Ik had het idee dat daar een wereld achter zat.

De heer **Van der Knoop**:

Wij merkten dat als mensen echt een zaak gingen maken van de vergoeding

van hun schade, dat heel lang duurde. Dan was je jaren verder en uiteindelijk -- dat werd door veel mensen gezegd -- werd er vlak voor de uitspraak van de rechter geschikt. Maar dan was je dus wel jaren aan advocatenkosten kwijt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

We hebben in een eerder verhoor gehoord dat de NAM heel veel schikte. Wat zat daar achter volgens u?

De heer **Van der Knoop**:

Volgens mij dat ze geen rechterlijke uitspraak wilden hebben.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom zouden ze dat willen vermijden?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, dat kon een precedent scheppen voor andere rechtszaken. Als je een rechtszaak verliest door een uitspraak van een rechter, dan kan een ander die een soortgelijke zaak heeft zeg maar een lijntje leggen naar de uitspraak van de rechter en dan maakt hij veel meer kans bij de volgende rechter. Dat wilden ze voorkomen. De jurisprudentie wilden ze voorkomen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Heeft u een beeld van hoe vaak dit voorkwam?

De heer **Van der Knoop**:

Nee, nee. Ik denk ook weer niet zo vaak. Maar nogmaals, het is moeilijk daar een overzicht van te krijgen. Als je weinig schade hebt, in de orde van grootte van €3.000, €4.000 of €5.000, dan loont het ook niet om daar een rechtszaak van te maken. Maar bij het bestuursrecht is dat veel makkelijker.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja. U gaf aan dat toen er een nieuw schadeprotocol kwam, de Arbiter weg moest. Dat vond u jammer. Wat vond u van het functioneren van de Arbiter?

De heer **Van der Knoop**:

Daar heb ik alleen maar goede dingen over gehoord. Het was ook heel goed dat er een arbiter kwam. Het ging dan vooral over complexe zaken tussen de claimant en de NAM, die ook in juridische zin vastzaten. En ja, dat kon zoals ik al zei jaren duren. Als er een arbiter kwam die dat in feite overnam van de rechter, bracht dat grote versnelling teweeg. We hoorden ook goede

verhalen van de mensen die te maken kregen met de Arbiter. Niet altijd natuurlijk, er zijn altijd weer uitzonderingen. Maar ik hoorde er goede verhalen over, ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het was een instituut waar de mensen vertrouwen in hadden.

De heer **Van der Knoop**:

De meerderheid wel, ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Over de samenwerking met de regionale overheden heeft u iets gezegd. Toen liet u vallen: besluiten werden vooraf afgetikt. Kunt u daar een voorbeeld van geven?

De heer **Van der Knoop**:

Nou, bijvoorbeeld -- dat is wel vaker voorgekomen, natuurlijk -- na de beving bij Westeremden ... nee, Westervijlterd in 2019 werd gezegd: nu is het genoeg, nu moet er wat gebeuren; het gaat veel te langzaam. Dus: er moet een versnelling komen in de versterking. Natuurlijk was het dan belangrijk dat de hele regio dat ging eisen. Wij werden opgetrommeld door de provincie, het Gasberaad werd opgetrommeld door de provincie -- om één front te vormen. Dat werd concreet gemaakt door het opstellen van een lijst van maatregelen. Toen wij aan tafel kwamen om daarover te praten was die lijst al klaar, van: dit moet er gebeuren, dit moet er gebeuren en dat moet er gebeuren; onder andere die €5.000-regeling van het IMG, waarbij mensen €5.000 konden krijgen en dan was het klaar. Het instellen van een versnellingsteam: al dat soort maatregelen werden toen voorgesteld. Wij deden daaraan mee, wij gingen daarachter staan. Er kwam geloof ik één punt bij dat wij inbrachten. Ehm ... nee, ik weet zo niet meer welk punt dat was. Maar in ieder geval was dat van tevoren al helemaal uitonderhandeld met Den Haag, want toen die vergadering kwam, werd die hele lijst ongewijzigd aangenomen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En u was daar van tevoren geen deel van.

De heer **Van der Knoop**:

Nee, nee.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zei: het was belangrijk dat wij één front vormden. Waarom was dat belangrijk?

De heer **Van der Knoop**:

Ik denk dat Den Haag best wel belang hechtte aan de maatschappelijke organisaties en ik denk dat Den Haag ook wel bang was voor maatschappelijke onrust -- en nog steeds is, denk ik -- en dat men daarom het ook wel belangrijk vond dat wij daarachter gingen staan. Ook het schadeprotocol destijds is eigenlijk uitonderhandeld tussen de maatschappelijke organisaties en Den Haag. Dus men vond het best wel belangrijk dat op dat soort punten de maatschappelijke organisaties een belangrijke rol hadden, ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe was uw ingang in Den Haag en bij de ministeries? Zat er ook verschil in aanpak tussen Economische Zaken en later Binnenlandse Zaken?

De heer **Van der Knoop**:

Wij hadden niet een eigen ingang bij de ministeries. Wel hadden wij wanneer er voorstellen op tafel kwamen die besproken moesten worden, apart overleg met de ambtenaren. Dat was bij BZK nog wel wat intensiever dan bij EZK. Ik denk dat BZK wat dat betreft wat transparanter en wat opener was dan de mensen bij EZK, maar dat is misschien een subtiel verschil. Af en toe hadden wij overleg met de ambtenaren: op dat niveau. Ook in de werkgroepen, die tafels. Daar zaten uiteraard ambtenaren aan tafel. Dus op dat niveau hadden wij contact en een ingang.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Die mensen kon u bellen.

De heer **Van der Knoop**:

Ja, dat kwam ook vaak voor. Alleen, wij hadden een adviesfunctie. Dat wilden wij ook. Wij hadden geen medebesluitvormende functie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel.

Mevrouw **Kat** (D66):

Over het erbij betrekken van bewoners: levert het onlangs ondertekende sociaal handvest een bijdrage?

De heer **Van der Knoop**:

Dat moet nog blijken. Vereniging Eigen Huis, Groninger Gasberaad en Groninger Bodem Beweging hebben zo'n sociaal handvest op papier gezet. Dat was ergens begin 2021. De ministeries zagen dat eigenlijk wel zitten. Die vonden dat wel een sympathiek document. Ze zeiden: nou, dat willen we eigenlijk wel meeondertekenen als er hier en daar wat aanpassingen komen. De scherpe randjes moesten er natuurlijk af, het moest ook in iets algemenere bewoordingen gesteld worden en het mocht zeker geen juridisch stuk worden; dat kon niet. Ik ben die uitdaging toch aangegaan en heb uiteindelijk een tekst gekregen waar iedereen mee in kon stemmen. Nu hangt het van het vervolg af of het zin heeft. De maatschappelijke organisaties moeten nu aan de bel trekken. Als zij denken dat de maatregelen of het beleid niet in overeenstemming is met het sociaal handvest, dan moeten zij aan de bel trekken. De ministeries -- nu het ministerie van EZK -- en ook NCG/IMG moeten nu uitleggen waarom ze niet voldoen aan het handvest. Dat levert een platform voor discussie.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja. Een soort omkering van de bewijslast.

De heer **Van der Knoop**:

Nou ja, wat er in de tekst staat over die omkering van de bewijslast ...

Mevrouw **Kat** (D66):

Nee, ik bedoelde het niet inhoudelijk, maar qua thematiek, van: nu mag de overheid gaan uitleggen waarom ze zich niet gehouden hebben aan het sociale handvest.

De heer **Van der Knoop**:

Het gaat bijvoorbeeld ook over het economisch perspectief van Groningen. Daar staat in dat Groningen een economisch perspectief moet worden geboden.

Mevrouw **Kat** (D66):

Eens. Wat vond u als voorzitter de moeilijkste momenten in de belangenbehartiging?

De heer **Van der Knoop**:

De moeilijkste of meest teleurstellende?

Mevrouw **Kat** (D66):

Als u de tweede kort doet, dan hebben we ze allebei.

De heer **Van der Knoop**:

Nou ja, wat ik eigenlijk het meest teleurstellend vind, is toch wel wat ik net benoemde, dat de politiek op basis van politieke motieven kennelijk niet in staat is geweest om het beleid bij te sturen. Dat vind ik eigenlijk wel het meest teleurstellend, dat je ziet dat er een ramp staat te gebeuren, dat je ziet dat de minister-president daar excuses voor aanbiedt, maar dat je het gewoon door laat gaan als Tweede Kamer. Dat snap ik niet. Je kunt de ministers natuurlijk van alles verwijten, maar een Tweede Kamer hoort de minister te controleren. Als je niet weet wat er gebeurt, moet je als Kamer daar iets aan doen.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja. Dat vond u ook het meest moeilijke; teleurstellend. Ik zie dat het u ook raakt.

De heer **Van der Knoop**:

Ja. Van een Tweede Kamer mag je verwachten dat ze naast de burger gaat staan. Als al zo lang bekend is dat het misgaat en het acht jaar duurt voordat de overheid de verantwoordelijkheid van een particulier bedrijf heeft overgenomen, de aansprakelijkheid ... Dat is toch van de zotte?

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja. Later is de stichting Stut-en-Steun opgericht. Kunt u daarover iets vertellen? Waarom is die opgericht?

De heer **Van der Knoop**:

Toen wij uit de dialoogtafel waren gestapt, kwam de maatschappelijke stuurgroep en hebben wij voorwaarden gesteld voor deelname aan de maatschappelijke stuurgroep. Een van de voorwaarden was dat er een hulporganisatie kwam die de burger die in de problemen zat, bij ging staan - op een algemeen niveau, dus niet als zaakbehartiger of zoiets, maar hulp, zeg maar, bij het op een rijtje zetten van alle documenten en problemen, opties aangeven van wat te doen et cetera. Daar kregen we het Gasberaad ook in mee en zo is Stut-en-Steun opgericht. De NCG vond dat ook heel

belangrijk en heeft dat financieel mogelijk gemaakt. Ik moet erbij zeggen dat een aanvullende reden voor ons was dat ... We kregen voortdurend mensen aan de telefoon, van "kun je dit of kun je dat" en "ik heb hulp nodig". Dat konden wij niet aan.

Mevrouw **Kat** (D66):
Het was gewoon heel veel werk?

De heer **Van der Knoop**:
Ja, en bovendien, wij zijn vrijwilligers, hè. Dat konden wij totaal niet aan. Het was al bijna een fulltimebaan en dan moest je ook nog andere mensen gaan helpen. Hoe graag we dat ook deden, we konden het gewoon niet. Op zo'n manier konden we dat probleem oplossen.

Mevrouw **Kat** (D66):
Hoeveel mensen kon uw steunpunt jaarlijks ondersteunen of bijstaan?

De heer **Van der Knoop**:
Dat zijn er honderden, dat zijn er honderden. Er werken nu 22 mensen. Die werken gewoon in loondienst. Het zijn er honderd per maand of zoiets die ze dan kunnen helpen. Zo'n zaak is natuurlijk niet meteen afgelopen, dus er stapelt zich ook heel wat op. Ze doen heel nuttig werk, ja.

Mevrouw **Kat** (D66):
Wat doet het huidige debat over de gaswinning met de Groningers?

De heer **Van der Knoop**:
U bedoelt het weer opendraaien van de kraan?

Mevrouw **Kat** (D66):
Ja.

De heer **Van der Knoop**:
Tja, wat moet je daar nou op zeggen? Ik hoop dat als de mensen deze verhoren een beetje hebben gevolgd, ze inzien dat je het stoppen van de gaswinning niet meer kunt terugdraaien. Bovendien, heel veel mensen denken dat de gasprijs dan omlaaggaat, maar dat is natuurlijk flauwekul. Het gas dat uit de grond komt, is eigendom van Shell en Exxon en die gaan het heus niet gratis aanbieden aan de Nederlandse markt. Nee, die gaan het tegen wereldmarktprijs verkopen. Dus denken dat de gasprijs gaat dalen is onzin. Je kunt er natuurlijk wel heel veel geld mee verdienen, met het gas,

en dat kun je dan op een andere manier inzetten in Nederland. Dat zou kunnen, ja. Dat zou kunnen. Op die manier behartig je weer het belang van veel Nederlanders, want die hebben nu allemaal een probleem in de beurs. Alleen, je gaat dan weer ten koste van de Groningers ... Dit kun je gewoon niet maken, dit kun je niet maken.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ja. U liet al een vraag ...

De heer **Van der Knoop**:

Mag ik daar nog iets over zeggen?

Mevrouw **Kat** (D66):

Jazeker.

De heer **Van der Knoop**:

Heel veel huizen zijn beoordeeld of moeten nog beoordeeld worden. Dat gebeurt op basis van bepaalde modellen, van een dreigingsbeeld ook dat er is: hoeveel bevingen kunnen er komen en hoe zwaar worden die, enzovoort? Als je nu weer gaat zeggen "we gaan gas winnen", dan gaat die dreiging weer omhoog en wordt het gevaar van zwaardere bevingen weer groter. Dan moet je heel veel berekeningen weer opnieuw doen. Ik denk dat heel veel mensen dan de Staat kunnen aanklagen als ze gaan versterken op de manier waarop ze dat nu van plan zijn, want het dreigingsbeeld klopt niet meer. De berekeningen op basis waarvan die versterkingen nu gepland zijn, kloppen niet meer. Nou, dan wordt het helemaal een puinhoop.

Mevrouw **Kat** (D66):

U verklaarde zojuist een belangrijke vraag te hebben over de rol van de Kamer, dat dat een belangrijke vraag is die de enquêtecommissie moet beantwoorden. Heeft u nog andere vragen waarvan u vindt dat wij die als enquêtecommissie moeten beantwoorden?

De heer **Van der Knoop**:

Een aantal vragen heb ik de afgelopen weken al de revue zien passeren: die 53 miljard kuub uiteraard in 2013 -- ik heb gezien dat jullie daar heel veel aandacht voor hebben -- de verwevenheid tussen EZ en de olies, dat men zich meer identificeert met het belang van de olies dan dat van de burger; dat heb ik wel gezien. Daar is ook aandacht voor. Wat ik wel interessant vind, is de vraag ... Op een bepaald ogenblik is de Meijdamnorm er

gekomen: een huis mocht geen groter risico lopen dan 10^{-5} om in te storten. In het begin sprak men nog van "preventieve versteviging". Dan doelde men met "preventief" op schade; in die sfeer. Je moest huizen versterken, opdat ze in de toekomst geen schade zouden krijgen. Dat is op een bepaald ogenblik achter de schermen omgedraaid. Men heeft zich enkel gefocust op onveiligheid. Dus het voorkomen van schade als issue is van de baan. Mensen in Groningen moesten maar accepteren dat ze voortdurend last hielden van schade. Dat werd als een geaccepteerd risico voor de Groningers beschouwd. Het was aanvaard door de politici en door de NAM, maar niet door de burgers natuurlijk. In de Mijnbouwwet staat dat de mijnbouwer schade zo veel mogelijk moet voorkomen. Waarom is dat toen helemaal van de baan gegaan? Dat is een heel interessante vraag. En wie heeft daar een definitief besluit over genomen? Was dat de overheid in samenspraak met de NAM? Waren het praktische problemen? Was het een probleem van aansprakelijkheid? Dat is een draai geweest, zeg maar.

Het tweede punt is de invoering en toepassing van de HRA-methodiek. Dat werd begin 2018 doorgezet. De minister oarmde die HRA-methodiek, terwijl er veel over te doen was. Ons werd al in maart door de NCG uitgelegd dat die HRA-methodiek ernstig tekortschoot. Dat bleek later ook. In feite is men er nu bijna helemaal vanaf, behalve dan dat de scope van de hele versterking nog steeds bepaald is door die HRA-methodiek en alle toezeggingen die er in het verleden zijn gedaan. Dat is de scope. Dat is nog steeds zo, maar in feite is men in de praktijk afgestapt van die HRA-methodiek. Elk huis wordt geïnspecteerd.

Mevrouw **Kat** (D66):

En uw vraag is waarom men is afgestapt van ...

De heer **Van der Knoop**:

Waarom en op basis van welke overtuigingen die HRA-methodiek is ingevoerd.

Mevrouw **Kat** (D66):

Oké.

De heer **Van der Knoop**:

Ten slotte had ik nog een punt: de aansprakelijkheid. Nu heeft de overheid de aansprakelijkheid min of meer overgenomen. Ze rekenen weliswaar af met de NAM, maar in eerste instantie is de overheid aansprakelijk. Je moet

ook tekenen hè, dus dat je een streep zet door de aansprakelijkheid van de NAM en die bij de overheid legt. Er is een uitspraak geweest van ik meen de Hoge Raad dat ook EBN en de Staat aansprakelijk zijn voor de problemen met de gaswinning. In hoeverre en hoelang heeft het Rijk gedacht "wij zijn niet aansprakelijk voor de gevolgen van de gaswinning"? Wanneer is dat omgebogen en om welke redenen? Wie heeft dat dan uiteindelijk besloten?

Mevrouw **Kat** (D66):
Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank. We zijn uitgevraagd als commissie. Ik dank u hartelijk voor uw medewerking. Ik verzoek de griffier om u naar buiten te geleiden.

Het volgende verhoor dat gaat plaatsvinden is niet morgen- maar woensdagochtend, om 10.00 uur. Dan zullen we de heer Van Elk horen, die werkzaam was bij de NAM. Hij was, met een ingewikkelde titel, Development Lead Groningen Asset en ging over het samenspel tussen het Slochterenveld, de gasopslagen, maar ook alle onderzoeken naar en kennis van aardbevingen. Voor vandaag sluit ik de vergadering.

Sluiting 17.16 uur.